

zadruga, priklopiti novomeški zadrugi in ji torej „podeliti v teh mestih in trgih nekako gospodstvo“. Če ima grajščina že vsaj leto in dan krojača v svoji službi in livreji, ki nič ne dela konkurence mestnim krojačem, naj se mu tudi ne nalaga višji prispevek, nego 20 kr. Ali se je ugodilo zadrugi, tega ne vem, mislim pa, da ne, ker so take „presebične namere“ zadrug nasprotovale tedanji vladni obrtni politiki.

Dočim smo doslej videli, da so mestne in grajščinske gosposke branile svojo domače rokodelce in zadruga, so pa novomeški mesarji okrog 1750. l. tožili, da nima ondotni mestni svet toliko „razsodnosti in potrebne pravične moči“, da bi jih branil proti kmetskimi mesarjem, ki so v zadnjem času tik mesta, pri mestnem mostu in na mestnem svetu, že postavili štiri mesnice in zdaj kar očitno, ne da bi jih kdo kaznoval, prodajajo po mestu meso. Ti šušmarji uničujejo domače mesarje, ki imajo nositi toliko javnih bremen. Deželni odborniki pa so odgovorili s pozivom na cesarski patent o trgovini na kmetih od dne 14. grudna 1737, kateri dovoljuje gosposkam in podložnikom svoje surovine, ne izvzemši meso, sveže in okajeno, po mestih, trgih in tudi izvun dežele prodajati, zato pa plačujejo mesni davek (Fleischkreuzer). Ako bi se omejil prosti promet z mesom, bi v mestih marsikdaj primanjkovalo mesa. kakor se je to že zgodilo v Ljubljani; pri nakladi od mesa pa bi se dohodki občutno zmanjšali. Dotični zahtevi novomeške mesarske zadruga naj se torej ne ugoditi, pač pa naj se zabrani tajno klanje v mestu. Mesar, ki se je naselil v Kandiji, je pa podložen grajščini grmski, plačuje tja davščino za mesnico in ima gotovo pravico do klanja. Obdrži naj tedaj mesnico „in favorem aerarii“. Pač je kmetom prepovedati trgovino z mesom, ako kupujejo in koljejo tujo živino, ne da bi bili vpisani v zadrugo novomeško, in ko nimajo pravice do klanja ter ne plačujejo rektifikacijskih in kontribucijskih naklad. Svojo t. j. doma vzrejeno živino pa sme klati in prodajati sleherni kmet tudi v mestu. Domači mesarji naj preskrbujejo mestu dobro meso za primerno ceno, potem ne bodo napravili šušmarji in kmetje nič kupčije v mestu, ker bo meščan vendar someščanu rajši privoščil pošten zaslužek, nego tujcu. Zato bi pa bilo umestno, da mestna, ali katera višja gosposka uvede za mesto tarifo za meso, „kajti sicer bode zadruga meso gotovo podražila“. Posebno odločno pa zvrčajo odborniki zahtevo, da se novomeški zadrugi priklopijo vsi mesarji ne samo tri milje okrog mesta, nego po celem dolenskem okrožju. Ta zahteva izvira „iz pretirane sebičnosti“ in je torej nedopustljiva.

Ugodnejše je stvar iztekla za ljubljanske mesarje. Ne vem sicer, kaj so zahtevali in kako so se izrekle pristojne oblasti. Nove svoboščine iz l. 1751. pa so združile vse mesarje ljubljanske in tri milje okrog Ljubljane v ljubljansko mesarsko zadrugo in so prepovedale šušmarstvo, češ „da delajo kmetje, prodajajoč (po Ljubljani) vedno in skoraj nenehoma vsakovrstno meso, priseženim meščanom in mesarjem hudo škodo glede za-

služka“, tako da bi moral priti na nič kmet in meščan, ker kmetje bi zanemarjali svojo zemljo in „bi se lahko pripetilo, da bi prinesli v mesto kravje meso in meso vsakovrstne nečedne, včasih morebiti celo bolne ali crknene živine, tem načinom bi pa še boleznim zanesli v mesto“. Zato naj se kmetom meso, ako je prinesó na prodaj, zapleni, tako v Ljubljani, kakor zunaj mesta, in razdeli se med siromake, izvzemši tisto meso, ki je prinesó, iz dolžnosti (n. pr. svoji gosposki) ali v dar („zum Verehren“) ali za desetino. Ostro se prepové kmetu v mestu klati in meso prodajati, kar se je doslej čisto „brez strahu“ dogajalo. Seveda se tudi šušmarstvo ostro prepové. Na drugi strani pa se veleva mesarjem, da naj zalagajo mesto vedno z dobrim mesom v zadostni količini in naj se mojstri in hlapci vedejo napram občinstvu „dostojno“ („bescheidenlich“). Kdor bi se drznil kravje meso prodajati za volovsko, naj se kaznuje in celo klavna pravica naj se mu vzame, če to stori opetovano. Magistratu se slednjič prisodi pravica, nastaviti ceno mesu in v poštev jemati pri tem razmere časovne in živinske ceno.

(Dalje sledi.)



Važna peticija.

Na povabilo krškega županstva zbrali so se v nedeljo, dne 17. oktobra župani, oziroma svetovalci, 15 občin Štajarske in Kranjske v posvetovanje pri županstvu v Krškem. Pod predsedstvom Rajhenburškega župana sklenilo se je po poročilu Krškega župana dr. Romiha, vložiti o zadevi živinozdravniških naredb prošnjo pri visokem c. kr. ministerstvu notranjih zadev. Ker obravnava prošnja pereč in za javno blagostanje važno vprašanje, priobčimo je tukaj doslovno:

„Ker je skoraj popolnoma ustavljena trgovina s svinjami na Štajarskem in Kranjskem, dasi je ponehala svinjska kuga skoraj po vseh okrajih, zbrali so se župani oziroma svetovalci podpisanih občin Štajarske in Kranjske dežele, dne 17. oktobra v Krškem v posvetovanje gledé živinozdravniških naredb in sklenilo se je soglasno predložiti visokemu c. kr. ministerstvu nastopno prošnjo:

1. Ako nastane v kakšni kronovini kužna živalska bolezen, uvedejo se naj le tiste naredbe, katere so navedene v III. oddelku zakona z dne 29. februarja 1884. l., št. 35. drž. zak. o odvratanji in zatiranji kužnih boleznih pri živalih, oziroma pri goveji kugi v II. oddelku postave z dne 29. februarja 1880. leta. št. 37. drž. zak. o odvratanji in zatiranji goveje kuge. Posebno bi se nikakor ne smele zapreti druge kronovine za uvoz iz okužene kronovine.

Mejni zapor ni naveden v zakonu o odvratanji in zatiranji kužnih boleznih pri živalih kot sredstvo, s katerim se zabrani, da se ne razširjajo kužne bolezni po deželah,

za katere velja ta zakon, in da se zatró ali iztrebijo. Kjer je zakonodajec hotel, da se uvede mejni zapor kot tako sredstvo, navedel je to v postavi sami; tako proti vnanjim deželam po § 5. splošne postave o zatiranju kužnih bolezní pri živalih in po § 1 o odvráčenju in zatiranju goveje kuge, in izjemno proti kronovinam po § 32. postave o odvráčenju in zatiranju goveje kuge. Ako bi bil hotel imeti zakonodalec mejni zapor proti kronovinam pri vseh kužnih boleznih kot sredstvo, bi bil to uvedel ravno tako v zakonu o odvráčenju in zatiranju kužnih bolezní pri živalih, kakor je to navedel v zakonu o odvráčenju in zatiranju goveje kuge.

Mejni zapor proti kronovinam je pa tudi popolnoma nepotreben, ker so živinozdravniško-policijske naredbe po vseh deželah pod nadzorstvom državnih organov. Ni torej nikakega povoda, da bi ne zaupala kaka dežela živinozdravniško-policijskim naredbam okužene dežele.

Pa tudi radi tega je mejni zapor neosnovan, ker ne morejo vedeti dotični državni organi, ali je res kakšna kužna bolezen v drugi kronovini, in lahko se pripeti, da se uvede mejni zapor proti popolnoma zdravi deželi. Lahko se n. pr. zgodi, da zboli v svinjski čredi, ki se žene na prodaj, prešič za svinjsko kugo in da pogine; po živinske potnem listu je prišič doma iz Krškega okraja. Ako pogine prešič v kakem selišči na Štajerskem, takoj zapre dežela Štajerska svojo mejo proti Kranjski za uvoz svinj, in to dostikrat neosnovano. Nahajajo se namreč brezvestni trgovci s svinjami, ki pokrijejo svinje iz okuženih krajev z živinskimi potnimi listi zdravih krajev, ali lahko se je okužil tudi prešič na potu v okuženih vozovih ali na kakšen drug način. Namesto da bi se poiskal pravi vzrok, uvede se kar na kratko mejni zapor proti zdravi, neokuženi kronovini. Zadostovali bi bilo v tem slučaju, naročiti državnemu živinozdravniku v Krškem naj preišče, je-li v tistem dvorcu svinska kuga, v katerem je baje doma poginjen prešič; vse druge naredbe naj bi se pa prepustile državnim organem na Kranjskem, ne ozirajo se na to, da je morebiti zbolela že opetovano kakšna žival.

Mejni zapor dovede tudi dostikrat do naredb, katere gotovo niso v smislu postave.

a) V okuženi deželi izrečejo državni organi, da je ugasnila bolezen, izvoz pa je vendar zaprečen, ker še druge kronovine niso odprle svojih mej. Ta slučaj je še sedaj na Kranjskem in Štajerskem, iz katerih dežel se ne smejo svinje izvažati in to tudi ne iz neokuženih krajev.

b) Kužna bolezen nastane v dveh sosednih deželah; vsaka dežela zapre svojo mejo proti drugi. Ščasoma poneha kuga v obeh deželah, a meja se le ne odpre, in je vsaka kupčija ob meji popolnoma zatrta. Dogodi se celo, da so dovoljeni sejmi v obeh deželah, a živali vendar ne smejo čes mejo. Ta slučaj je trajal dolgo časa mej Kranjsko in Štajarsko deželo, v Brežkem in Krškem okraju so bili sejmi dovoljeni, a svinje niso smele iz ene dežele v drugo.

c) Kužna bolezen nastane v dveh sosednih deželah, kuga poneha v obeh deželah, a svojo mejo odpre le ena dežela. Ta slučaj je sedaj mej Štajarsko in Kranjsko deželo. Kranjska dežela je svojo mejo proti Štajarski odprla, a Štajarska dežela je še vedno zaprta proti Kranjski. Povdarjati se mora, da so svinjski sejmi dovoljeni v obeh deželah. Državni organi torej trdijo, da je ponehala svinjska kuga. Lahko se pripeti, da bode prignal v kakošnjem sejmu posestnik s Štajarskega svinje na Kranjsko na sejm; ako jih ne proda, ne bode jih smel gnati domu.

d) Dežela je lahko odprta proti nekaterim deželam, proti drugim pa je zaprta. Ta slučaj je sedaj na Kranjskem. Kranjska dežela sme uvažati svoje svinje na Solnograško, vse druge dežele pa so zaprte proti Kranjski.

e) Ako pride trgovec s Solnograškega na Krško, ne sme oddati kupljenih svinj na postaji Videm-Krško, temveč peljati jih mora 1. oziroma 2 dni ali v Novomesto ali pa v Litijo, kar se gotovo ne more odobravati iz zdravstvenih oziróv na svinje.

Take naredbe pa tudi niso v smislu postave; še celo pri utesnitvi prometa proti vnanjim državam pravi visoka nsrédba z dne 12. aprila 1880. l.:

„Ukazujoč te utesnitve ali omejitve, treba je imeti na vidu, da se ne ovira promet ali trgovina v večji meri, nego je opravičeno po svojstvu bolezní in po vladajočih razmerah sploh.“

2. Pri kužnih živalskih boleznih naj se dene pod zapor le dotični dvorec, ali šelišče, ali okolica, ali okraj, ne pa radi dvorca celo stališče, radi selišča cela okolica ali okraj, radi okraja cela dežela.

N. pr. vnela se je v jednom selišču v Cirklje svinjska kuga. Ker pa pelje okrajna cesta iz Krškega v Novomesto skoz občino Cirklje, niso se smele odpravljati svinje po tej cesti v Novomesto iz neokužene občine Krške, in to celo na vozovih ne,

3. Ako se vname v sosedni vnanji deželi kužna živinska bolezen, naj se vsakako zapre meja z vojaškimi močmi.

Žandermerija in civilna straža nikakor ne moreta zapreti meje tako, da bi se popolnoma onemogočilo tiho-tapstvo.

4. Postaja Videm-Krško naj bo odprta za oddajo Kranjske živine, če je tudi na Štajarskem kakšna kužna bolezen, ali če se tudi zapre Štajarska dežela proti Kranjski.

Imenovana postaja je popolnoma ločena od vseh Štajarskih selišč, tako da je popolnoma izključena med-sebno okuženje, to tembolj, ker se morajo na vozovih odpravljati svinje na postajo. Da bi bila imenovana postaja vedno odprta za Kranjsko, utemeljeno je tudi v tem, ker je to edina postaja, kjer odpravlja velik del Dolenjske svojo živino, in ker nadzoruje to postajo v živinozdravniškem oziru itak c. kr. živinozdravnik krški.

Kakor se je omenilo že zgoraj, morale so se gnati svinje po 1 ali 2 dni daleč, da jih je bilo mogoče odpraviti na železniških postajah.

5. Promet s svinjami naj se ne otežuje preveč z naredbami glede prevožnje svinj.

Ako že morajo prevažati na vozovih kupčevalci s svinjami nakupljene svinje, naj se to ne zahteva tudi od posestnika, ki hoče postaviti na sejm svoje svinje, ali če jih žene mesarju, če jih kupi v kakem drugem selišču in jih hoče gnati na svoj dom, ali v drugih priličnih slučajih. Marsikateri posestnik ima morebiti postaviti le jednega prešiča na sejm, za katerega bo dobil kakih 5 gl. Ker nima voza, najeti mora voznika, kateremu mora plačati skoraj polovico prodane cene.

6. Mejni zapori vseh kronovin proti Štajarski in Kranjski se naj takoj odpravijo.

Svinjska kuga je potihnila do malega po vseh okrajih Štajarske in Kranjske dežele. Ako bi se dal utemeljevati mejni zapor tudi postavno, kar pa zanikajo podpisane občine, vendar ni sedaj nobenega vzroka, da so še zaprte skoraj vse kronovine proti Štajarski in Kranjski deželi.

Mejni zapori trajajo že sedaj skoraj 3 leta, in je skoraj poolnoma uničen ves promet s svinjami, tako da je nastopila posebno po vinorodnih krajih splošna beda.

Udano podpisana županstva prosijo torej visoko c. kr. ministerstvo blagovoli uvaževati navedene razloge in uslišati prošnjo.

Poučni in zabavni del.

Kako sem izpovedoval Turke.

Češki spisal J. Holeček.

V drugi polovici meseca septembra leta 1875. priporili so si hercegovski ustaši uspeh za uspehom. Po Evropi sta se širila deloma strah, deloma nezaupnost. Da bi se prepričal ob istinitosti hercegovskih poročil, sklenil sem, da jedenkrat zajamem iz odločno turških v. Priložnost se ni dala dolgo čakati. Čez nekoliko dnij pribežali so trebinjski Turki v Dubrovnik vsi prestrašeni, z izbuljenimi očmi. To je bil učinek poraza pri Bilku.

Ti dobri ljudje povedó mi resnico, mislil sem si.

Nekaj askerjev ustavilo se je na morskem bregu ter pogovarjalo se kupujoč neko ribo. V petih minutah jih je obstopila tolpa radovednežev.

„Ali si lačen, Turčin?“ uprašal je nekdo.

„Nisem, a rad bi pokusil“, odgovoril je Turek.

„Le pokusi, le pokusi, saj tam na Trebinji itak lakote ginete“, dejal je drugi iz tolpe.

„Mi?“ razjaril se je Turčin, „mi imamo na Trebinji vsega, česar si le poželimo, in tudi dobrega carja imamo, ki bi ne dovolil, da bi lakoto trpeli.“

„Ali ustaši vas baje jako mučijo, jemljejo vam živež, pretepajo vas, da hrbta ne čutite, in zato se vam morda vendarle slabo godi.“

„Ne budali! Kako bi nam mogli jemati živež in kako bi nam mogli kaj žalega storiti! Izognejo se Trebinja na dvajset milj! Vlah se ti trese, ako mu le besedo, Trebinje izgovoriš! In ako gremo nad-enj — misliš, da nas počaka? I, ne počaka, ker je pes! Noge pod pazduho in v skok, kakor bi mu za petami gorelo.“

„Kdo ti bo verjel! Slišal sem, da ste jih predučenjem pri Bilku dobili — no, kako?“

„Aha!“ zasmel se je Turčin, kakor bi se nečesa novega spomnil, „gotovo čitaš časnike!“

„Seveda jih čitam.“

„Ne čitaj jih, brate! Časniki lažejo, ker imajo piko na častitega našega carja. Hoteli so, da bi jih častiti car živil, da bi jim dal velikansko svoto rmenih cekinov. Neumneži! Car pa jim je odgovoril, da jim ne dá niti počenega groša, ker ima mnogo pravovernih otrok, katerim ne more odtrgavati zbok raznih tujih gladovcev.“

Tega pa mi vendar ne boš tajil, da vam jih je pri Kasabi Peka naložil, kolikor ste jih mogli nesti.“

„Zdaj imam pa že dovolj! Pri Kasabi so našinci pomlatili Vlahe do zadnjega, le nesramni Peko je ušel. A zdaj mi daj mir! Takov si, kakor vsak kristijan — lažnik in gád.“

Turki so odhiteli, da bi se izognili nadaljnim uprašanjem.

„Tako, dragi moj, ničesa ne izveš od previdnih in nezaupnih Turčinov,“ dejal sem sam sebi. „Turke treba drugače izpovedovati!“

Šel sem na dubrovniške „Ploče,“ kjer ostajalo turške karavane, ki vozijo v Dalmaciji nakupljeno klajo v Trebinje. Tudi danes sem našel ondu majhnu karavanico. Šel sem mimo čete skeptičnih filozofov, ki so stali zamišljeno s povešenimi glavami in z lesenimi sedli na hrbtih. Takoj sem se prepričal, da tudi od njih ne izvem resnice.

Poleg „Ploč“ stoji majhna beznica, kjer prodajajo čašico neprebavne kave po 3 kr. Sedel sem zunaj. Notri sem zagledal tobakarico v obliki zamorsko glave, Bila je črna in svetila se je, kakor čevelj; ustici je imela debeli in rdeče pobarvani, oči pa bele. „To mi mora privabiti kakega Turka“, računal sem. Postavil sem tobakarico pred se, dal si prinesiti čibuk in kavo ter hlinil se, da se prav kakor paša ne brigam za nič, kar se godi okrog mene.

Nasproti na nizkem zidu sedela sta dva razcapana askerja. Motreč te cape in to umazanost, mora človek obžalovati državo, ki ima tako redno vojsko. Opanke raztrgane, dokolenice luknjaste, hlače luknjaste, gole prsi, na glavi umazan turban, okrog boka pas brez bodale, ki je bil morda pred leti svetel, na pasu kartuš, poleg tega postavi samo kost in kožo — to je slika onih dveh askerjev (turških vojakov.)